

Õiguskantsler

Teie 18.07.2015 nr

Meie 29.10.2015 nr 7-4/150897/1504765

Leiuautasu mittemaksmisest

Lugupeetud

Kirjeldasite oma avalduses õiguskantslerile, kuidas Te oma koduhoovis [] veetoru jaoks maad kaevates viikingiaegse aarde leidsite. Leiuautasust jäite Te aga ilma, kuigi teatasite leiust viivitamata Muinsuskaitseametile. Ka olite eelnevalt [] Vallavalitsusest telefoni teel uurinud, kas kaevamiseks on luba vaja.

Küsisime pärast Teie avaldusega tutvumist Muinsuskaitseametilt (edaspidi ka: amet) teavet, et selgitada ameti käitumist avaldusalusel juhul ning muinsuskaitseaduse § 33 rakenduspraktikat. Menetluse tulemusel olen seisukohal, et seadus võimaldab mitmeti tõlgendamist, kuid Muinsuskaitseamet toimis Teile leiuautasu maksmata jättes õiguspäraselt.

Järgnevalt põhjendan seda seisukohta.

1. Õigus leiuautasule ei ole põhiseadusest tulenev õigus. Tegemist pole hüvitisega omandi võõrandamise eest, kuna muistised ei kuulu maaomanikule, vaid riigile. Leidjapreemia on üks seaduses sätestatud meetmetest, mis peaksid tagama kultuuriväärtusega leidude üleandmist. Ka aitab leiuautasu maksmine motiveerida leidjat järgima teadusmaterjali säilitamise nõudeid. Väljakaevamine ilma eelneva arheoloogilise uurimiseta rikub arheoloogilise uurimismaterjali.

2. Maapõues leiduvaid muistiseid reguleerib muinsuskaitseadus (MuKS). See seadus sätestab mh omandikitsendused ja kaitsenõuded mälestistele¹ ning meetmed kultuuriväärtusega leidude² kaotsimineku ja kahjustamise vältimiseks. MuKS § 24 lg 2 p-de 1 ja 3 järgi on kinnismälestisel keelatud nii mullatööd kui trasside rajamine, kui selleks ei ole saadud Muinsuskaitseameti kirjalikku luba. [] kinnistu jääb tervikuna mälestiseks tunnistatud asulakohale.³

3. MuKS § 33 lg 1 alusel tekib isikul õigus leiuautasu saada, kui täidetud on järgmised tingimused:

1) isik on leidnud kultuuriväärtusega leiu (v.a veealuse uppunud vee-, õhu- jm sõiduki);

¹ Vt MuKS 4. ja 6. pt, eriti §-d 24, 25 ja 35.

² Kultuuriväärtusega leiuga seotud nõuete, sh MuKS §-s 32 sätestatud leidja kohustuste täitmist tagab ka süüteo vastutus (MuKS § 46).

³ [Asulakoht 18549](#) kultuurimälestiste riiklikus registris. Vastav omandikitsendus kajastub ka kinnistusraamatu väljavõttes [] kinnistu kohta.

2) ei esine muinsuskaitseaduse (MuKS) § 33 lg-s 4 ettenähtud asjaolusid. Leiuautasu ei maksta, kui leidja on rikkunud kohustust säilitada leiukoht muutmata kujul, ei ole leiust viivitamata teatanud Muinsuskaitseametile või valla- või linnavalitsusele või kui leidja ei ole leitud asja kuni ametile üleandmiseni leiukohta jätnud.⁴ Leiuautasu maksmine on välistatud isikute puhul, kelle kohustuste hulka kuuluvad kultuuriväärtusega leidudega seotud tegevused.⁵

4. Kehtiv seadus ei sätesta selgesõnaliselt, et mälestiselt või selle kaitsevööndist leitud asja eest leiuautasu ei määrata. Sellesisuline täiendus on ette nähtud uue muinsuskaitseaduse eelnõus.⁶ Samas tuleneb ka kehtivast seadusest, et kui kinnistuomanik on kaevanud muistise välja mälestise kaitseks kehtestatud keeldu rikkudes, siis ei saa lähtuda üksnes kultuuriväärtusega leiu kohta sätestatust. Leiuautasu maksmine poleks eesmärgipärane olukorras, kus isik on teadlik oma kinnistul asuva mälestisega seotud kohustustest ja piirangutest, kuid ei järgi neid.

5. Avaldusalustel asjaoludel teadsite Te eeldatavalt maapõues peituvast muististest ning kohustusite mälestisel kaevamisest hoiduma. Siiski kaevasite leiud ameti loata välja.⁷ Seejuures ei oleks Teil tekkinud õigust leiuautasule ka juhul, kui Te oleksite ametilt kaevamiseks luba küsinud. Seda seetõttu, et kui amet oleks loa andnud, oleks väljakaevamine toimunud arheoloogi juuresolekul ja juhtimisel (seda nõuab ka Eestile siduv rahvusvaheline õigus).⁸ Sel juhul on aga leiuautasu maksmine MuKS § 33 lg 4 p 1 järgi välistatud.

6. Antud asjaoludel ei saa ametile ette heita ka eksperthinnangu tegemata jätmist, mille alusel määratakse MuKS § 33 lg 1 järgi leiuautasu suurus. Kuna leiuautasu ei tulnud seaduse järgi maksta, siis polnud alust ka selle suurus kindlaks määrata.

7. Täiendavalt selgitan, miks avaldusalustel asjaoludel ei tule algatada menetlust vallavalitsuse tegevuse osas.

8. Avaldusest selgub, et helistasite 26.08.2013 [] Vallavalitsuse maanõunikule ning küsisite, kas vallalt on vaja luba veetrassi asendamiseks. Eitava vastuse saamist käsitlesite loana oma kinnistul vajalike kaevetööde tegemiseks. Vallavalitsuse kinnitusel oli keegi tõesti nimetatud päeval maanõunikule helistanud ja sellise küsimuse küsinud, kuid kuna vastajale polnud teada helistaja isik ning see, mis kinnistuga on tegemist, vastas maanõunik lähtuvalt ehitusseadusest, et luba trassi osa arendamiseks ei ole vajalik.

9. [] Vallavalitsus pidi olema teadlik asjaolust, et [] kinnistul kaevetöödeks oli nõutav Muinsuskaitseameti luba. Küsitav on aga see, kas Teie kõne vastu võtnud vallavalitsuse töötaja teadis, et jutt oli nimelt [] kinnistul kaevamisest. Juhul kui Te ennast ei tutvustanud ja esitasite

⁴ MuKS § 32 lg 2: „[---] Leitud asja võib leiukohast eemaldada ainult juhul, kui tekib oht asja säilimisele. Seda ei tohi puhastamise, haljastamise, murdmise või muul teel rikkuda ega selle üksikuid osi üksteisest eemaldada.“

⁵ MuKS § 33 lg 4 p 1: „leidja kohustuste hulka kuulub käesoleva seaduse § 30 lõikes 1 nimetatud asjade otsimine või väljakaevamine või mälestiste uurimine või muinsuskaitseõuete täitmise järelevalve“.

⁶ „[---] Samuti sätestatakse selgesõnaliselt, et mälestiselt või selle kaitsevööndist leitud asja leidmise korral leiuautasu ei määrata. Mälestise korral, olgu see arheoloogia- või ehitismälestis vmt, on olemas teadmine selle kultuuriväärtusest, millega kaasneb eeldus võimalike seni avastamata kultuuriväärtusega asjade leidmiseks.“ Vt [muinsuskaitseaduse eelnõu seletuskiri eelnõude infosüsteemis \(27.02.2015 seisuga\)](#).

⁷ Ameti teatel olid väljakaevatud leiud tõstetud kraavi pervele, ehted olid üksteisest eraldatud ja pinnasest puhastatud.

⁸ [Arheoloogiapärandi kaitse Euroopa konventsiooni](#) art 3 järgi peab riik arheoloogiapärandi säilitamiseks ning arheoloogilise uurimistöe teadusliku tähtsuse tagamiseks mh kindlustama, et kaevamisi ja muid potentsiaalselt destruktiivseid võtteid teostavad ainult kvalifitseeritud, spetsiaalselt selleks volitatud isikud. Selle nõude täitmise tagamiseks on mh kehtestatud Muinsuskaitseameti kirjaliku loa nõue kaevamiseks mälestistel (MuKS § 24 lg 2 p-d 1 ja 3) ning kinnismälestiste mullatööde projektide Muinsuskaitseametiga kooskõlastamise ning enne tööde alustamist uuringute tegemise nõuded (MuKS § 35 lg-d 4 ja 7).

küsimuse üldiselt, siis võis ta piirduda üksnes üldise vastusega. Toimunud vestluse üksikasju tundmata ei saa öelda, et kõne vastuvõtja oleks antud juhul rikkunud haldusmenetluse uurimispõhimõtet. Arvestades, et kirjeldatud telefonivestlust lahutab Teie õiguskantsleri poole pöördumisest enam kui kaks aastat, ei ole praegusel juhul ilmselt võimalik neid asjaolusid täpselt kindlaks teha.

10. Ka ei mõjutaks see seisukohta leiuautasu mittemaksmise osas, kuna vallavalitsuse luba ei kõrvalda MuKS § 24 lg 2 p-st 1 tulenevat kaevamise keeldu.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Muinsuskaitseamet